

Mihaela Lazović¹
OŠ „Jovan Popović”
Novi Sad

ISSN 2217-7221
eISSN 2217-8546
UDC 81'366.58 : 811.111
UDC 81'366.58 : 811.135.1
pregledni rad

TELIČNOST U ENGLESKOM I RUMUNSKOM JEZIKU²

SAŽETAK: Ovaj rad analizira koncept teličnosti i njegov uticaj na glagolski vid i akcionsart u engleskom i rumunskom jeziku. Semantička kategorija teličnosti predstavlja osnovu za leksičku, odnosno semantičku klasifikaciju glagola i glagolskih fraza na aktivnosti, stanja, ostvarenja i dostignuća, što dokazuje da je teličnost značajna komponenta u analizi glagola. Pored toga, analiza vezana za ovaj rad je pokazala da je teličnost u korelaciji i sa glagolskim vidom. Proučavanje je takođe dokazalo da je teličnost jedna od osnovnih karakteristika, odnosno distinktivnih obeležja glagola, te da kao takvo predstavlja jednu od osnovnih semantičkih karakteristika glagola i opšti koncept.

Ključne reči: teličnost, glagolski vid, engleski jezik, rumunski jezik

POJAM TELIČNOSTI

Ideja o teličnosti kao prirodnom završetku, odnosno kraju neke situacije datira još iz doba stare Grčke. Čak je i Aristotel u svojim delima *Metafizika* (1048) i *Nikomahova etika* (1074) analizirao određene karakteristike glagola, navodeći neke vrste situacija. On je pisao o razlici između situacija koje označavaju pokret (*kinesis*) i situacija koje označavaju aktualizaciju (*energeia*) i zaključio da neke situacije podrazumevaju samo pokret (*kinesis*), a neke i rezultat ili kraj (*energeia*), odnosno kulminaciju nakon pokreta (Binnick 1991: 143). Dakle, Aristotel navodi situacije koje su same po sebi završene i koje su atelične, na primer *gledati* (*watch / a se uita*), *misлити* (*think / a gândi*), *biti srećan* (*be happy / a fi.fericit*) (ono što savremeni lingvisti poput Komrija i Vendlera nazivaju stanjima i aktivnostima) i situacije koje su nezavršene i koje teže nekom cilju – dakle telične su; na primer: *sagraditi kuću* (*build a house / a clădi o casă*), *popeti se na vrh planine* (*reachthesummit / a se urca*

1 laz_13@yahoo.com

2 Rad se bazira na istraživanju za doktorsku disertaciju: *Teličnost i glagolski vid u engleskom i rumunskom jeziku u okviru prošlog vremena* (Odsek za anglistiku u Novom Sadu). Mentori dr Predrag Novakov i dr Laura Spariosu.

pe vârful muntelui) – koje danas nazivamo dostignućima i ostvarenjima.

U anglističkoj i rumunističkoj literaturi (Comrie 1976: 44, Declerck 1979: 761–793, Brinton 1988: 54, Novakov 2005: 115, Rothstein 2004: 1, Brăescu et al. 2005: 458, Luchian 2007: 64, Avram et al. 2001: 65–68), teličnost je karakteristika situacija koje teže cilju, te imaju prirodni završetak, dok je ateličnost karakteristika situacija koje ne teže cilju i nemaju kraj.

Na osnovu relevantne anglističke literature telične situacije se mogu definisati kao situacije koje teže nekom tačno određenom cilju ili završnom segmentu, koji predstavlja deo same situacije.

Međutim, u rumunističkoj literaturi ne zatiče se jasna definicija teličnosti, već se samo pominje telična/atelična distinkcija (Avram et al. 2001: 65–68). Ova leksička opozicija ilustruje način na koji se radnja dešava, ali dalje nije obrazložena niti jasno definisana. Zato je jedan od ciljeva ovog rada da se semantička kategorija teličnosti u rumunskom jeziku definiše i bliže objasni, kao i da se ispita uticaj semantičke karakteristike teličnosti na glagole u rumunskom jeziku.

Proučavanje u ovom radu bazira se na engleskom i rumunskom korpusu. Engleski deo korpusa se sastoji od relevantnih primera iz savremenih engleskih romana Kazua Išigura *Ostaci dana* (Kazuo Ishiguro, *The Remains of the Day*) i Džulijana Barnsa *Istorija sveta u 10 ½ poglavlja* (Julian Barnes, *A History of the World in 10 ½ Chapters*) i njihovih ekvivalenata iz rumunskog prevoda (*Rămășițele zilei i O istorie a lumii în 10 capitole și jumătate*), koje je preveo Radu Paraskivesku (Radu Paraschivescu). Rumunski deo korpusa pak sastoji se iz odabranih primera iz romana Mirče Eliade *Bengalske noći* (Mircea Eliade, *Maitreyi*), kao i romana *Gospođica Kristina* (*Domnișoara Christina*) i *Cigani* (*La țigănci*) od istog autora. Engleski ekvivalenti su preuzeti iz prevoda pomenutih romana na engleski jezik (*Bengal Nights, Miss Christina, The Gypsies*), koje je takođe preveo Radu Paraskivesku (Radu Paraschivescu). Korpus, osim toga, podrazumeva primere iz relevantne anglističke i rumunističke literature korišćene u ovom radu.

U korpus je uvršćeno 800 indikativnih, aktivnih rečenica sa ličnim glagolskim oblicima. Rad na korpusu podrazumeva morfo-sintaksičku sinhronu kontrastivnu analizu tokom koje će se utvrditi postojeće korelacije između proučavanih kategorija u rumunskom i engleskom jeziku. Metoda kontrastivne analize odabrana je zato što omogućava sistematsko poređenje jezika putem kojeg se dolazi do eksplicitnih

identičnosti, sličnosti, kontrasta i razlika između proučavanih jezika.

TELIČNOST U RUMUNSKOM JEZIKU

Semantička kategorija teličnosti može se povezati sa rumunskim distinktivnim obeležjem [promena] koje u zatičemo rumunskoj gramatici koju je objavila Rumunska akademija nauka (Brăescu et al. 2005: 326, 450–456).

Naime, rumunsko distinktivno obeležje [+ promena] može podrazumevati promenu stanja situacije usled dostizanja cilja. Na primer: *a învăța (učiti / study)*, *a trimite (poslati / send)*.

(1) a. *Ion a trimis scrisoarea.*

b. *Ion sent the letter.*

U tom slučaju bi se rumunsko obeležje [+ promena] moglo izjednačiti sa engleskim obeležjem [+ cilj], te su svi rumunski glagoli koji imaju ovo obeležje telični.

Sa druge strane, obeležje rumunskih glagola [+ promena] može podrazumevati i promenu položaja subjekta. Na primer: *a alerga (trčati / run)*, *a înota (plivati / swim)*.

(2) a. *Ion alergat.*

b. *Ion ran.*

U tom slučaju se radi o ateličnim glagolima sa obeležjem [- cilj], jer promena položaja ne podrazumeva nužno i dostizanje cilja, pogotovo kada se radi o glagolima bez modifikatora u vidu direktnih objekata ili adverbijala, kao što je to slučaj u primerima (2a, 2b).

U ovom radu se argumentuje da je od suštinskog značaja da se u distinktivna obeležja rumunskih glagola uvrsti i obeležje [+/- cilj] kako bi se izbegla dvoznačnost rumunskog distinktivnog obeležja [+ promena], koje postoji u savremenim gramatikama rumunskog jezika (Brăescu et al. 2005: 326). Na osnovu gore iznetog može se konstatovati sledeće:

cilj = promena stanja usled dostizanja cilja = teličnost

cilj ≠ promena položaja = ateličnost

Druga navedena formula bi se mogla objasniti primerima aktivnosti poput: *a alerga (trčati / run)*, *a se plimba (šetati se / walk)*. Kod ovih primera postoji promena

položaja subjekta i svesno vršenje radnje, ali ne i dostizanje cilja.

Ovde treba skrenuti pažnju da neki glagoli koji označavaju promenu položaja subjekta mogu biti i telični. Na primer: *a intra (ući / enter)*, *a ajunge (stići / arrive)*, *a se plimba până la plajă (prošetati se do plaže / walk to the beach)*.

(3) a. *El a intrat în cameră.*

b. *He entered the room.*

Za ove primere bi važilo pravilo:

cilj = promena položaja = teličnost

Na ovaj način se napravila jasnija podela rumunskog distinktivnog obeležja [promena] na [+ teličnost] i [- teličnost], što je rezultiralo podelom rumunskih glagola na telične i atelične.

TELIČNE I ATELIČNE SITUACIJE U ENGLISKOM I RUMUNSKOM JEZIKU

U oba proučavana jezika, na osnovu semantičke karakteristike teličnost, situacije se mogu podeliti na telične i atelične. Telične situacije teže cilju, te imaju prirodni završetak, dok atelične ne teže cilju i nemaju kraj.

Telične i atelične situacije se mogu ilustrovati sledećim primerima (Comrie 1976: 45–46):

(4) a. *John was singing.*

b. *John cânta.*

(5) a. *John made a chair.*

b. *John a construit un scaun.*

Iz primera se vidi da i telične i atelične situacije mogu da traju, ali se razlikuju po unutrašnjoj strukturi. Situacije koje teže cilju imaju kraj, odnosno završni segment nakon kojeg se situacija ne može nastaviti. Dakle, kada se stolica napravi, situacija pravljenja stolice se ne može nastaviti – može se samo početi sa pravljenjem druge stolice. Za telične situacije je bitno da postoji i proces koji dovodi do postizanja cilja. Suprotno tome, atelične situacije ne podrazumevaju dostizanje cilja (primeri 5).

Međutim, telična ili atelična distinkcija nije samo semantičke prirode, već ponekad zavisi i od argumenata glagola (subjekta i objekata). Na primer:

(6) a. *John was singing a song.* (Comrie 1976: 47)

b. *John cânta un cântec.*

Za razliku od rečenice (4), situacija u rečenicama (6) teži cilju, zato što ima prirodni kraj, odnosno trenutak kada će subjekat otpevati pesmu. Sledeća dva primera ovo dodatno pojašnjavaju:

(7) a. John was singing songs. (Comrie 1976: 47)

b. John cânta cântece.

(8) a. John was singing five songs. (Comrie 1976: 47)

b. John cânta cinci cântece.

Rečenica (7) izražava situaciju koja ne teži cilju, zato što subjekat može pevati neograničen broj pesama, dok rečenica (8) izražava situaciju koja teži cilju, tj. situaciju koja će se završiti nakon što subjekat otpeva pet pesama.

Kao što je već istaknuto, telične situacije podrazumevaju tačno određen cilj. Nakon ostvarenja tog cilja, situacija se prirodno završava, što implicira da se ona više ne može nastaviti. Suprotno tome, atelične situacije nemaju cilj i ne podrazumevaju krajnji segment, te bar teorijski mogu trajati beskonačno. Međutim, postoje primeri ateličnih situacija koje takođe teže cilju (Declerck 1979: 765):

(9) a. John walked towards the beach for hours.

b. John a mers spre plajă ore întregi.

(10) a. John was looking for the lost key all afternoon.

b. Toată după-amiază el a căutat cheia pe care o pierduse.

U ovim primerima, ciljevi su jasno definisani: plaža na koju treba da se stigne, i ključ koji treba da se pronade, ali kontekst jasno daje do znanja da ciljevi nisu dostignuti.

Takođe, postoje telične situacije koje ne podrazumevaju svesno dostizanje cilja (Declerck 1979: 765). Na primer:

(11) a. The hail destroyed the crops in several minutes.

b. Grindina a distrus recolta în câteva minute.

(12) a. Lightning struck two trees in one night.

b. Fulgerul a lovit cinci arbori într-o noapte.

Neki lingvisti (Declerck 1979: 765, Piper et al. 2005: 803–812, Brăescu et al. 2005: 326) smatraju da telične situacije podrazumevaju živi agens, odnosno

svesno delovanje subjekta kako bi se dostigao cilj. Rumunski autori izdvajaju događaje (*verbe de eveniment*) koji imaju obeležja [+ promena] i [- agentivnost], dakle podrazumevaju promenu stanja, odnosno dostizanje cilja, ali ne i svesni uticaj subjekta. U rumunske događaje ubrajamo glagole poput: *a se usca* (*osušiti se / dry*), *a crește* (*rasti / grow*), *a îmbătrâni* (*ostariti / grow old*) itd.

Ovi problematični primeri, odnosno situacije koje se ne mogu sa lakoćom klasifikovati u telične ili atelične, ukazuju na to da bi trebalo detaljnije objasniti kategoriju teličnosti. Naime, teličnost samo ukazuje na postojanje ili nepostojanje cilja, ali ne i na to da li je taj cilj zaista dostignut ili ne. Neka rešenja za ovu problematiku nudi Deklerk (1979: 761–793). Naime, u svom članku „Aspect and the Bounded/Unbounded (Telic/Atelic) Distinction” on produbljuje semantičku kategoriju teličnosti definišući razliku između *ograničenih situacija* (*bounded*) i *neograničenih situacija* (*unbounded situations*), koja je bitna za izučavanje kako glagolskog vida tako i akcionsarta.

Deklerk smatra da *ograničene situacije* teže cilju i ostvaruju ga, dok *neograničene situacije* mogu težiti cilju ili ne. Ukoliko ne teže cilju, one su atelične, a ukoliko teže cilju, one su telične. Ono što je ključno za neograničene situacije jeste da se u njima cilj nikada ne ostvaruje. Dakle, ograničene situacije su gotovo uvek telične i u njima je cilj uvek dostignut. Međutim, Deklerk (Declerck 1979: 765–766) ističe da neke ograničene situacije u engleskom jeziku ipak ne teže cilju. Na primer:

(13) a. *The hail destroyed the crops in several minutes.*

b. *Grindina a distrust recolta în câteva minute.*

Deklerk smatra da su ove situacije ograničene, ali ne i telične, jer teličnost podrazumeva svesnog vršioca radnje, što nije slučaj u primerima gde je subjekat neživ (na primer: *kiša, grad, vetar, svetlost* itd.), te ne postoji želja niti namera subjekta da ostvari cilj. U ovom radu se pomenute situacije smatraju i definišu kao telične, jer se u njima cilj evidentno ostvaruje, budući da dolazi do promene stanja situacije.

Sa druge strane, neograničene situacije mogu biti telične ili atelične, s tim što se u njima cilj ne dostiže. Može se konstatovati da telične situacije mogu biti ograničene ili neograničene u zavisnosti od toga da li je u njima cilj zaista ostvaren ili ne.

Razlika između ograničenih i neograničenih situacija može se ilustrovati

primerima:

(14) a. He drank beer.

b. El a băut bere.

(15) a. He drank three glasses of beer.

b. El a băut trei pahare de bere.

Situacija u rečenicama (14a, 14b) neograničena je (*unbounded*) pošto cilj nije dostignut, dok je situacija u (15a, 15b) ograničena (*bounded*), jer je ostvaren cilj (Declerck 1979: 761).

Ovde se uočava jedna od najznačajnijih veza između glagolskog vida i semantičkih kategorija teličnosti i ograničenosti. Naime, ograničene telične situacije imaju perfektivni glagolski vid i izražavaju se prostim sadašnjim ili prošlim vremenom u engleskom jeziku, dok se u rumunskom najčešće izražavaju složenim perfektom. S druge strane, neograničene situacije imaju imperfektivni glagolski vid, pa su izražene progresivnim oblicima u engleskom ili imperfektom u rumunskom jeziku. Neograničene situacije mogu biti telične ili atelične u zavisnosti od toga da li je u njima cilj dostignut ili ne. Na primer:

(16) a. John was walking for hours. (Declerck 1979: 763)

b. John mergea ore întregi.

(17) a. John was walking towards the house for hours. (Declerck 1979: 765)

b. John mergea spre casă ore întregi.

Primeri (16a, 16b) označavaju neograničenu ateličnu situaciju, odnosno aktivnost. S druge strane, primeri (17a, 17b) predstavljaju neograničenu teličnu situaciju, odnosno situaciju koja teži cilju, ali taj cilj nije dostignut. Postavlja se pitanje da li su situacije (17a, 17b) aktivnosti ili ostvarenja. Postoje dve teorije. Naime, ova situacija se može definisati kao aktivnost, koja je atelična, jer se isključuje dostizanje cilja. Sa druge strane, ova situacija se može smatrati ostvarenjem, jer postoji tačno određen cilj ka kojem situacija teži, ali kontekst jasno daje do znanja da cilj nije dostignut, odnosno da Džon nije stigao do kuće. U ovom radu se prihvata druga teorija, te se situacije (17a, 17b) definišu kao neograničene telične situacije ili ostvarenja u kojima se cilj nije ostvario.

Deklerk (Declerck 1979: 764) ističe da podela na ograničene i neograničene situacije, pa samim tim i podela na telične i atelične situacije, ne zavisi samo od upotrebljenog glagola već i od konteksta, tačnije od subjekta i direktnog ili indirektnog

objekta. Na primer:

- (18) a. John drank whiskey for hours.
 b. John a băut whiskey ore întregi.
- (19) a. John drank six glasses of whiskey for hours.
 b. John a băut șase pahare de whiskey ore întregi.
- (20) a. For hours water ran out of the tap.
 b. Apa a curs ore întregi din robinet.
- (21) a. For hours a litre of water ran out of the tap.
 b. Un litru de apă a curs ore întregi din robinet.

Situacije u rečenicama (18a, 18b) neograničene su i atelične, iako su izražene perfektivnim glagolom i u engleskom i u rumunskom jeziku. Direktni objekat izražen nebrotivom imenicom *viski* utiče na obeležje teličnosti i modifikuje telične situacije u atelične. Međutim, situacije u rečenicama (19a, 19b) ograničene su i telične jer objekat *šest čaša viskija* označava cilj koji je dostignut te se situacija ne može nastaviti. Slično tome, u rečenicama (21a, 21b) subjekat *litar vode* uvodi značenje cilja, te su situacije u obe rečenice telične i ograničene, dok su situacije u (20a, 20b) atelične i neograničene.

Na osnovu ovih primera može se konstatovati da se Deklerkova podela bazira na značenju cele rečenice, odnosno konteksta, a ne samo na značenju upotrebljenih glagola. Rumunski prevodni ekvivalenti su dokazali da je ova tvrdnja validna i u rumunskom jeziku.

Međutim, podela na ograničene i neograničene situacije nije dovoljna da bi se objasnile dvosmislene rečenice, te Deklerk uvodi i treću vrstu situacija koju naziva *0-ograničene situacije (0-bounded)* (Declerck 1979: 768). Ovde se radi o situacijama koje se van konteksta ne mogu svrstati ni u ograničene ni u neograničene. Na primer:

- (22) a. The procession walked by the church.
 b. Coloana a mers pe lângă biserică.
- (23) a. The insect crawled through the tube.
 b. Insecta s-a furișat prin tub.
- (24) a. John filled the tank with water.
 b. John a umplut cisterna cu apă.

Međutim, primeri (22–24) mogu se kombinovati s adverbijalima koji su kompatibilni i sa ograničenim i sa neograničenim situacijama:

- (25) a. *For how long did the procession walk by the church?*
 b. *Cât timp a mers coloana pe lângă biserică?*
- (26) a. *The insect crawled through the tube for hours.*
 b. *Insecta s-a furișat prin tub ore întregi.*
- (27) a. *All afternoon John filled the tank with water.*
 b. *Toată după-amiaza John a umplut cisterna cu apă.*
- (28) a. *How long did it take the procession to walk by the church?*
 b. *Cât timp i-a trebuit coloanei să treacă pe lângă biserică?*
- (29) a. *The insect crawled through the tube in two hours' time.*
 b. *Insecta s-a furișat prin tub în două ore.*
- (30) a. *John filled the tank with water in 13 minutes.*
 b. *John a umplut cisterna cu apă în treisprezece minute.*

U oba jezika primeri (28–30) predstavljaju ograničene telične situacije, jer upotreba adverbijala jasno upućuje da je cilj dostignut, dok su primeri (25–27) neograničene atelične situacije, jer adverbijal ne podrazumeva ostvarenje cilja. U ovim primerima teličnost situacije isključivo zavisi od prisustva određenih adverbijala, a ne od samog glagola, zato su rečenice (22–24) dvosmislene.

Kada se odnose na procese koji označavaju postepeno ostvarenje cilja, 0-ograničene situacije (*0-bounded*) mogu označavati situacije posmatrane kao celina, i u tom slučaju su ograničene situacije (*bounded*) (31a, 31b), ili kao struktura, kada su neograničene situacije (*unbounded*) (32a, 32b), što dokazuje da je podela na ograničene i neograničene situacije u direktnoj korelaciji sa glagolskim vidom. Na primer:

- (31) a. *The corn dried in the fields in two days.* (Declerck 1979: 785)
 b. *Porumbul s-a uscat în câmpii în două zile.*
- (32) a. *The corn dried in the fields for two days.* (Declerck 1979: 785)
 b. *Porumbul s-a uscat în câmpii două zile.*

Deklerk (Declerck 1979: 768) definiše 0-ograničene situacije kao situacije koje imaju dve interpretacije, odnosno mogu izražavati ograničenu ili neograničenu situaciju u zavisnosti od adverbijala koji se uz njih upotrebe. Ukoliko ne postoji lingvistički ili ekstralingvistički kontekst koji sugerise jednu od interpretacija, dilema je nerešiva, kao u primerima (22–24).

Dvosmislenost 0-ograničenih situacija u rumunskom i u engleskom proizilazi

iz činjenice da u oba jezika teličnost i ograničenost nisu morfološki izražene, te značenje glagolske strukture zavisi od konteksta.

Na osnovu gore iznetog može se konstatovati da se i teličnost i ograničenost mogu povezati sa postojanjem cilja koji označava kraj određene situacije, s tim da ograničenost podrazumeva linearnu progresiju ka datom cilju i njegovo ostvarenje. Pošto postoje situacije koje su telične, ali ne dostižu cilj, može se konstatovati da postoje znatne razlike između teličnosti i ograničenosti: telične situacije podrazumevaju cilj, ali ne konstatuju da li je taj cilj dostignut ili ne, dok ograničene situacije preciziraju da je cilj ostvaren, a neograničene da nije. Dakle, teličnost i ograničenost treba smatrati različitim karakteristikama glagola i glagolskih fraza.

UTICAJ TELIČNOSTI NA GLAGOLSKI VID

U ovom odeljku će se ispitati uticaj semantičkih kategorija teličnosti i ograničenosti na glagolski vid, pri čemu se glagolski vid može direktno povezati sa ograničenošću.

Ukoliko se kombinuje telična situacija sa perfektivnim glagolskim vidom, situacija uključuje završni segment, dok perfektivni vid implicira celovitost situacije, tako da je cilj dostignut i uključen u situaciju. Na primer:

(33) a. *John drew a circle.* (Declerck 1979: 763)

b. *John a desenat un cerc.*

Ukoliko se telična situacija kombinuje sa imperfektivnim vidom, dobijamo situaciju koja podrazumeva završni segment, a imperfektivni vid naglašava strukturu situacije, te isključuje pomenuti završni segment ili ne konstatuje da li je cilj uistinu dostignut ili ne.

Drugim rečima, upotreba progresivnog oblika u engleskom jeziku i imperfekta u rumunskom jeziku podrazumeva da cilj nije ostvaren:

(34) a. *John was drawing a circle for hours.* (Declerck 1979: 763)

b. *John desena un cerc ore întregi.*

Ukoliko se radi o ateličnoj situaciji izraženoj u perfektivnom vidu, situacija ne uključuje završni segment, tako da perfektivni vid ne može da konstatuje da li je

cilj dostignut.

(35) a. *John read yesterday.* (Comrie 1976: 4)

b. *John a citit ieri.*

Sa druge strane, atelična situacija u kombinaciji sa imperfektivnim vidom podrazumeva situaciju koja ne teži cilju, a ni imperfektivni vid ne implicira završni segment.

(36) a. *John was reading yesterday.* (Comrie 1976: 3)

b. *John citea ieri.*

Ova analiza pokazuje da postoji korelacija između glagolskog vida i ograničenosti u smislu da perfektivni glagolski vid „vezuje” situaciju koja podrazumeva završni segment, dok to nije slučaj sa imperfektivnim vidom. Dakle, teličnost i ograničenost jesu slične, ali ne i identične semantičke karakteristike glagola i glagolskih fraza, pošto prva implicira postojanje cilja, ali druga određuje da li je taj cilj ostvaren ili ne. Na osnovu gore iznetog može se konstatovati da glagolski vid definisan kao celina/struktura jeste ograničenost/neograničenost. Drugim rečima, ograničenost u stvari jeste glagolski vid.

UTICAJ TELIČNOSTI NA AKCIONSAKT

Kao što je već napomenuto, teličnost je jedno od najznačajnijih distinktivnih obeležja na osnovu kojeg se glagoli dele u leksičke klase. Teličnost se odnosi na postojanje ili odsustvo cilja u određenoj situaciji. Semantička kategorija teličnosti grupiše atelične situacije (aktivnosti i stanja) sa jedne strane, a telične (ostvarenja i dostignuća) sa druge strane. Atelične situacije ne teže cilju i nemaju završni segment, dok telične imaju i teže da ga ostvare.

Na primer, u aktivnosti spadaju glagoli poput *trčati* (*run / a alerga*), *plivati* (*swim / a înota*), *hodati* (*walk / a se plimba, a umbla*)... Glagoli stanja su: *znati* (*know / a ști*), *verovati* (*believe / a crede*), *voleti* (*love / a iubi*)... Sa druge strane, u dostignuća spadaju sledeći glagoli i izrazi: *naći* (*find / a afla*), *izgubiti* (*lose / a pierde*), *popeti se na vrh planine* (*reach the summit / a se urca pe vârful muntelui*), *pobediti u trci* (*win arace / a învinge în cursă / alergare*) i dr. U ostvarenja spadaju izrazi: *naslikati sliku*

(*paint a picture / a picta o pictură*), *pretrčati milju (run a mile / a fugi o milă, a alerga o milă)*, *nacrtati krug (draw a circle / a desena un cerc)* i drugi.

Iz navedenih primera se može konstatovati da su u nekim slučajevima dovoljne semantičke karakteristike glagola kako bi se odredio tip glagolske situacije, dok se u drugim primerima moraju uzeti u obzir značenja celih glagolskih fraza. Stoga je jedno od centralnih pitanja u teoriji o leksičkim klasama, odnosno semantičkoj podeli glagola – sledeće: da li se glagoli svrstavaju u klase ili klasifikaciju treba primeniti na veće celine, tj. na glagolske fraze ili pak cele rečenice? Ovo pitanje se nameće i zbog proste činjenice da se jedan glagol može pojaviti u više glagolskih fraza koje imaju različite vidске karakteristike i obeležja. Postoje primeri gde isti glagoli, ukoliko se upotrebe u različitim kontekstima, pripadaju različitim leksičkim klasama:

(37) a. *John was running.*

b. *John alerga.*

(38) a. *John ran to the store.*

b. *John a alergat până la prăvălie.*

Neki lingvisti (Krifka 1992, 1998, Rothstein 2004: 79) smatraju da glagoli nisu sami po sebi telični ili atelični, već teličnost ili ateličnost zavisi od opisa same situacije, te se opis situacije može menjati. Zato isti glagol može imati atelično (37) ili telično (38) značenje.

Dakle, postoje slučajevi gde se komponenta teličnosti ne bazira na značenju glagola, već je određena drugim parametrima (direktnim objektom, postojanjem ili nepostojanjem modifikatora ili komplementa, adverbijalima, kontekstom).

Pošto različite vrste predikata i modifikatori utiču jedni na druge, leksičke karakteristike glagola mogu dati uvid u to koji modifikatori utiču na teličnost glagolske fraze. Modifikacije vidskih karakteristika najčešće su rezultat interakcije glagola i njegovih komplemenata, te semantička kategorija teličnosti vrlo često zavisi od odnosa glagola i njegovih argumenata. Analiza primera u ovom radu ukazala je na činjenicu da bi vidске karakteristike trebalo analizirati bar na nivou glagolske fraze.

ZAKLJUČAK

Na osnovu analize vezane za ovaj rad može se konstatovati da ono što je zajedničko za ostvarenja i dostignuća, ali ne i za aktivnosti i stanja, dakle ono što ih

čini teličnima, jeste činjenica da oni podrazumevaju promenu stanja.

Dostignuća su minimalne, tj. najkraće moguće promene stanja ili najkraće dinamične situacije. S druge strane, ostvarenja su promene stanja koje traju. Promena stanja je kod ostvarenja leksički izražena. Na primer, situacija *pisanja knjige* (*write a book / a scrie o carte*) podrazumeva promenu iz stanja u kojem knjiga nije postojala u stanje kada je knjiga napisana i postoji kao takva. Predikat implicira da je kraj situacije trenutak kada je knjiga napisana. Dakle, ostvarenja i dostignuća su situacije koje označavaju promenu stanja i one su završene kada je promena nastala.

Proučavanje vezano za ovaj rad dokazalo je da teličnost uvodi koncept cilja i podrazumeva promenu ili težnju ka promeni stanja situacije usled dostignutog cilja.

Teličnost je jedna od osnovnih karakteristika, odnosno distinktivnih obeležja glagola. Iz relevantne literature i rezultata analize korpusa proizilazi da se semantička kategorija teličnosti može povezati sa osnovnom vidskom opozicijom *perfektivnost / imperfektivnost*, odnosno da se ateličnost vezuje za imperfektivne situacije, a teličnost za perfektivne. Takođe, teličnost je krucijalno distinktivno obeležje na osnovu kojeg se glagoli dele u semantičke klase: aktivnosti, stanja, ostvarenja i dostignuća (*Aktionsart*).

Ono što predstavlja značajan doprinos ovog rada jeste to što je identifikovao i definisao semantičku kategoriju teličnosti u rumunskom jeziku i predložio da ona zameni rumunsko distinktivno obeležje [promena], koje je dvoznačno, te često unosi nejasnoće prilikom analize. Analiza korpusa je pokazala da se i u rumunskom jeziku mogu izdvojiti situacije koje teže cilju, odnosno koje podrazumevaju promenu stanja situacije, pa se može koncipirati telična / atelična distinkcija.

Pošto ova vidaska distinkcija predstavlja jednu od osnovnih semantičkih karakteristika glagola, ona postoji i u rumunskom jeziku, ali do sada nije detaljno razmatrana niti jasno definisana. Na osnovu proučavanja vezanih za ovaj rad predlaže se da se semantička kategorija teličnosti uvrsti u osnovne karakteristike glagola, te se može konstatovati da teličnost predstavlja opšti koncept.

LITERATURA

Avram, M. et al. (2001). *Enciclopedia limbii române*. București: Univers enciclopedic. Academia română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”.

Barnes, J. (2003). *O istorie a lumii în 10 capitole și jumătate*. București: Rao contemporan.

Barnes, J. (2005). *A History of the World in 10 ½ Chapters*. London: Picador.

Binnick, R. 1991. *Time and the Verb: A Guide to Tense and Aspect*. Oxford University Press: New York.

Brăescu, R. et al. 2005. *Gramatica limbii române. I Cuvântul. II Enunțul*. București: editura Academiei române. Academia română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”.

Brinton, L. 1988. *The Development of English Aspectual Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.

Comrie, B. 1976. *Aspect*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dahl, Ö. 1987. *Tense and Aspect Systems*. Oxford: Basil Blackwell.

Declerck, R. 1979. “Aspect and the Bounded/Unbounded Telic/Atelic Distinction”. *Linguistics* 17–7/8. The Hague: Mouton: 761–794.

DEX – Dicționarul explicativ al limbii române. 1998. București: Univers enciclopedic. Academia română. Institutul de lingvistică “Iorgu Iordan”.

Eliade M. (1933). *Maitreyi*. București: Litera Internațional.

Eliade M. (1995). *Bengal Nights*. Chicago: University of Chicago Press.

Eliade M. (2000). *Miss Christina*. Chicago: University of Chicago Press.

Eliade M. (2005). *The Gypsies*. Chicago: University of Chicago Press.

Eliade M. (2006). *La țigănci*. București: Cartex.

Eliade M. (2011). *Domnișoara Christina*. București: Litera Internațional.

Evseev, I. 1974 *Semantica verbului, categoriile de acțiune, devenire și stare*. Timișoara: Editura Facla.

Graur, Al. et al. 1966. *Gramatica limbii române I*. București: Academia Republicii Socialiste România. Academia română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”.

Huddleston, R. and G. K. Pullum, 2002. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ishiguro, K. (1989). *The Remains of the Day*. London: Feber and Feber.

Ishiguro, K. (2002). *Rămășițele zilei*. București: Polirom.

Krifka, M. (1998). “The origins of telicity”. *Events and Grammar*. Dordrecht: Kluwer: 57–102.

Krifka, M. 1992. "Thematic relations as links between nominal reference and temporal constitution". *I. Sag and A. Szabolsci (eds.). Lexical Matters*. Stanford, CA: CSLI Publications: 122–150.

Lambalgen, M. and Hamm, F. 2005. *The Proper Treatment of Events*. Blackwell Publishing Ltd.

Luchian, T. 2007. "Categoria funcțional-semantică a aspectualității în limba română". www.cnaa.md/files/theses/2007/6781/tatiana_luchian_abstract.pdf. (12.07.2010)

Maslov, Ju. S. Ed. 1962. *Vopsrosy glagol'nogo vida*. Moskva: Izdatel'stvo inostranoj Literaturny.

Mișan, Andrei. 1969. "Categoria gramaticală a aspectului verbal I". *Cercetări de lingvistică*.— Nr. 2 (Iul.-Dec): 250–280.

Novakov, P. 2005. *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Futura publikacije.

Popescu, F. 2000. *Tempo-aspectualitate contrastivă*. – Iași: Editura Spanda.

Quirk, R. et al. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London and New York: Longman.

Reinheimer-Râpeanu, S. 2001. *Lingvistica romanică. Lexic-morfologie-fonetică*. București: All Universitar.

Rothstein, S. 2004. *Structuring events: a study in the semantics of lexical aspect*. Blackwell Publishing Ltd.

Smith, C. 1986. "A Speaker-Based Approach to Aspect". *Linguistics and Philosophy* Vol. 9, No. 1, Dordrecht: 97–115.

Smith, C. 1991. *The Parameter of Aspect*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Vendler, Z. 1967. "Verbs and Times". *Linguistics in Philosophy*. Ithaca: Cornell University Press: 97–121.

Mihaela Lazović

TELOCITY IN ENGLISH AND ROMANIAN

Summary

This paper analyses the concept of telicity and its influence on verbal aspect and Aktionsart in the English and the Romanian language. The semantic category of telicity may function as a basis for semantic classification of verbs and verb phrases into activities, states, achievements and accomplishments (Aktionsart).

Based on the semantic characteristic of telicity, situations can be divided into telic and atelic, in both English and Romanian. The difference between these two types of situations is very significant for the study of verbal aspect and Aktionsart, since telicity is one of the basic semantic characteristics or distinctive features of verbs. Telic situations tend towards a specified goal, thus they have a natural endpoint, while atelic situations do not tend towards a goal and do not have an endpoint. Due to the fact that telicity only indicates the existence or absence of a goal, Declerck's (1979) classification of situations into bounded and unbounded is also applied in this paper, since it indicates whether the goal was actually reached or not.

The most important contribution of this paper is the fact that it identified and defined the semantic category of telicity in the Romanian language. We suggest that the semantic category of telicity replaces the Romanian distinctive feature [change], which has two different meanings, thus introduces ambiguities and confusion when analyzed. The analysis has revealed that we can distinguish situations which tend towards a goal, i.e. which imply a change of state of the situation, thus a telic/atelic distinction can be conceived in the Romanian language as well.

This study of English and Romanian gives a better insight into the nature of telicity in both languages as well as an opportunity to establish parametric and systematic similarities and differences, giving a specific contribution to aspectology.

Key words: telicity, verbal aspect, English language, Romanian language